

ZAMEK

Nazwa:

Ruiny zamku w Dobrej (Nowogardzkiej)

Lokalizacja:

Dobra, gmina Dobra, powiat łobeski, woj. zachodniopomorskie

Adres: ul. Armii Krajowej, 72-210 DOBRA

Współrzędne geograficzne: N 54°22' E 18°38',

Wpis do rejestru zabytków: nr 231 (170) z dn. 25.02.1957 r.

Ruiny kamiennie-ceglanego zamku rycerskiego w Dobrej położone na sztucznym, regularnie ukształtowanym wzniesieniu na północ od miasta.

Opracowała Iga Malawska

Dobra, widok na ruiny zamku, 2008 fot. I. Malawska

Zamek był sprzężony z miastem, które prawa miejskie otrzymało przed 1331 r. Od otoczonego murami miasta zamek oddzielała fosa. Dojazd do zamku prowadził przez most zwodzony do przedzamcza i dalej do bramy zamkowej.

Pierwsze wzmianki o castrum w Dobrej pochodzą z połowy XIII w. W końcu XIII w. rozpoczęto budowę zamku murowanego. Został on wzniesiony z cegły, na kamiennym podmurowaniu, otoczony murami obronnymi na rzucie nieregularnego czworoboku z domem mieszkalnym od zachodu i bramą od wschodu. Za bramą znajdowało się nieobwarowane przedzamcze.

W 1308 r. zamek był oblegany i zniszczony przez wojska brandenburskie. Po zniszczeniach zamek został porzucony na trzydzieści lat.

W 1338 r. przeszedł w ręce rodu von Dewitz. W końcu XIV w. Gerard von Dewitz rozbudował zamek przekształcając go w najpotężniejszy świecki zamek rycerski na Pomorzu Zachodnim. Zbudowano wówczas skrzydło południowe i bramne, a u podnóża wzniesienia drugi obwód murów obronnych z narożną wieżą. Masywna wieża, broniąca traktu na Nowogard, pełniła też rolę więzienia zamkowego. Układ przestrzenny i system obronny nawiązywały do typu zamku joannickiego, w szczególności zamku w Swobnicy.

Siedziba obroniła się przed kolejnymi najazdami wojsk brandenburskich w latach 70. XV w.

Następną przebudowę przeprowadził Jacob (Jobst, Jost) von Dewitz – wielki polityk, mąż stanu i światły humanista europejskiego formatu. Zakończenie rozbudowy pozwala datować umieszczona niegdyś na skrzydle południowych tablica erekcyjna z napisem: „JOST VA DEVICE DILLIG VA ARNIM 1538”.

Zamek stał się wspaniałą renesansową rezydencją łączącą w sobie, zgodnie z duchem epoki, funkcje reprezentacyjne, obronne i gospodarcze. Zburzono część pierwotnych zabudowań dziedzińca o układzie wschód-zachód, a w ich miejsce wzniesiono dwa równoległe do siebie budynki – północny (Stary Dom) i południowy (Nowy Dom).

Nowe reprezentacyjne skrzydło południowe miało jednotraktowe wnętrza na trzech kondygnacjach. Komunikację rozwiązały dwie, wewnętrzne spiralne klatki schodowe.

Budynek północny łączył funkcje mieszkalne z gospodarczymi: część zachodnią przeznaczono na mieszkania, pozostałą na kuchnię i browar, zaś skrzydło bramne – na stajnię.

Obie budowle, posadowione równoległe i blisko siebie, zamieniły reprezentacyjny dziedzińiec w wąski dojazd. Aby optycznie go poszerzyć i uniknąć niekorzystnego wrażenia wprowadzono szereg architektonicznych wybiegów: zastosowano asymetryczny rozkład elementów wystroju, różne kształty i rozmiary okien a przede wszystkim odchyłono część fasady od lica całej elewacji, którą zakończono na górze fryzem arkadowym. Całość budowli otynkowano i nałożono dekorację rombowa

Z reprezentacyjnym charakterem budowli kontrastowały jej cechy obronne. Wjazd na dziedziniec i dojście do głównego portalu znalazły się bowiem w polu krzyżowego rażenia z trzech strzelnic. Strzelnicę kluczową umieszczono w dolnej części portalu a otwór strzelniczy dostosowany do armat znajdował się w przyziemiu zachodniej klatki schodowej.

W 1572 r. wraz z bankructwem rodu Loitzów nastąpiły ciężkie czasy dla Dewitzów i ich rezydencji. Po wojnie trzydziestoletniej północna część zamku została rozdzielona pomiędzy spadkobierców i zaczęła popadać w ruinę.

W 1696 r. Joachim Balthasar von Dewitz podjął próbę wykupu całego zamku z zamiarem odnowienia go. Napotkał jednak sprzeciw współwłaścicieli.

W 1808 r. Karl Ludwig von Dewitz sprzedał zamek i majątek w Dobrej. Jeszcze w tym samym roku część zamku wysadzono w powietrze w celu uzyskania materiału budowlanego.

W 1862 r. przeprowadzono prace porządkowe. W 1906 r. ruiny zamku należały do rodziny von Diest. Wystarano się o dotację państwową a także dotacje prywatne (m.in. von Dewitzów) i przeprowadzono prace zabezpieczające. W latach 1966-68 wykonano szczegółowe badania architektoniczno-archeologiczne, opracowano też dokumentację historyczną.

W 1946 roku zmieniono urzędowo niemiecką nazwę miasta – *Daber*, na polską nazwę Dobra. Cały obszar Starego Miasta Dobrej został wpisany do rejestru zabytków.

Do dziś zachowały się fragmenty murów obwodowych, wieży i ruiny budynków z XVI w. a zwłaszcza ich elewacji od strony dziedzińca. Czytelne są reliktury spiralnych klatek schodowych, układ kominków i przewodów dymowych. Do naszych czasów nie przetrwały żadne elementy zabytkowego wyposażenia.

Nie zachowały się też zabudowania przedzamcza, a obecne wejście wiedzie stromymi schodami od południowego - zachodu.

Podpisy do zdjęć i materiałów archiwalnych:

NID-zamki-Dobra_Nowogardzka-002 – archiwum NID – decyzja o wpisie do rejestru zabytków

NID-zamki-Dobra_Nowogardzka-003 – archiwum NID - fot. D. Gładysz, 1970

NID-zamki-Dobra_Nowogardzka-004 – 2008, fot. I. Malawska

NID-zamki-Dobra_Nowogardzka-005 – 2008, fot. I. Malawska

NID-zamki-Dobra_Nowogardzka-006 – 2008, fot. I. Malawska

NID-zamki-Dobra_Nowogardzka-007 – archiwum NID - fot. A. Brożyna, 1956

NID-zamki-Dobra_Nowogardzka-008 – archiwum NID - fot. A. Brożyna, 1956

NID-zamki-Dobra_Nowogardzka-009 – archiwum NID, karta ewidencyjna zabytku z 1959 r. str.1

NID-zamki-Dobra_Nowogardzka-010 – archiwum NID, karta ewidencyjna zabytku z 1959 r. str.2